

Bizim Deniz'den Esinle,

Para da, örgüt de usa dayalıdır; mutluluk da, devrim de usun ötesidir. Üstelik, mutluluk da, devrim de usa göre usun ötesidir.

Nasıl olur da insan mutluluğu düşünür? İnsan içinde bulunduğu hâl hoşuna gitmediğinde bu hâli mutsuzluk hâli olarak adlandırır. İnsan bu hâlin hoşuna gitmediğini düşünüp taşınıp saptamaz; hoşuna gitmediğini hissedip, usa baş vurmadan, dolaysız olarak saptar. Bu mutsuzluk hâlinin özü onun değişmesinin istenmesidir. Değişmesini isteme bir yönelişe yorulduğunda arzulaşır. Arzu hâlindeki yöneliş bir uzaklaşmadır, süren hâlden çıkışa doğrudur; bir ilerleme değildir, belli bir hedefe doğru değildir. Bu hedefsizlik, niyeti hedefsiz kavrayamayan usa hedef olarak yansır; hedef hoş gitmeyen hâlden çıkmış değildir. Bu hedefe ulaşılması arzunun tatmini olacaktır; mutsuzluk hâlinin bitmesi de mutluluk. Mutsuzluk dolaysız saptanırken, mutluluk ancak mutsuzluktan sonra, mutsuzluk dolayısıyla düşünülür olur.

Para gelecekteki mutluluğun maddi biçimdeki işareti olarak belirir. Parayla (para verilerek) yapılabilecekler de bizzat paraya hedef olarak bağlanmamıştır. Para sanki mutlu geleceğin (zamanın), cepte (mekanda) taşınması ya da banka hesaplarında (kayıtlarda) tutulmasıdır; zamanın sanki mekana alınmasıdır. Bu sankilik zihinde kolaylıkla kaybedilebilecek birşeydir. Sankilik kaybedildiğinde, akılda kalan, zamanın mekana alınması olur, zamanla olan kendisinden işaretine zihnen kayılmış olur, söz konusu olanın işareti zihnen bizzat (sankisiz) kendisi oluverir.

Paranın işareti olduğunun sankisiz kendiliği, bizzat para hedeflendiğinde, kafayı iyice karıştırır. Eylem insanın hedefe yöneldiği zamandır. Mutluluk söz konusu olduğunda hedef belirsizdir, ancak eylemle yönelinen mutluluğun işareti olarak para olduğunda hedef belirlidir: Para. Yine de, bu durumda, eylemin hedefi, hedefin kendisi değil, işaretidir. Ancak para söz konusu olduğunda, sıkça, zaman (mutluluk) ve mekan (muhtemel mutluluğun işareti) birbirine karıştırılır: Eylem→para≡[→tatmin]. Paranın kendisi arzulama hâlini

ortadan kaldırmaz, tatmin etmez. Bununla birlikte, parayı ele geçirince insan zihnen tatmin olmuş kadar olabilir. Para harcandığında, (1) para ortadan kalkar, (2) «para \equiv [\rightarrow tatmin]» fikri fiilen doğrulanır ya da yanlışlanır. Doğrulansa bile, mutluluk para ortadan kalktıktan sonra gelir. Bağlaç olarak «ile» hem zamandaşlığı hem araçlığı ifade eder. Zamandaşlık ve araçlığın örtüşmesi mekandaki araçlıkta olabilir; zamanla araçlık söz konusuysa, araçlık ve zamandaşlık bir diğeriyle tutarlı olamaz. «Parayla saadet» söz konusuysa, sözü edilen paranın mekanda araçlığıysa, para ve mutluluğun aynı zamanda olduğu söylenebilir; diğer yandan, para saadete zamanla araçlık ediyorsa, araç araçlık ettiğinden öncedir, yani saadet paradan sonradır. Sankilik unutulup para düşünülduğünde, zaman ve mekan bir birine karıştığından, «parayla saadet» dendiğinde hem zamanla sıralanış, hem mekanda birliktelik, imkansız da olsa, bir diğeriyle aynı olarak düşünülür. «Her saadet gibi parayla (zamanla araçlık) olan saadet de parayla (mekanda birliktelik) olmaz,» fikri çelişik görünür ve yanlış bulunur.

Devrim de hedefsiz yöneliştir. Mutluluk hedefken, devrim yönelişin kendisidir. Mutluluk, kendini hedefleyen niyetli olduğunun, mutlulaşmanın fiil, mutlulaşanın fail olduğu bir sürecin düşünmesine elverişliysen, devrim için bu dolaysız olarak düşünülemez. Bu durumda, mutlaka fail arayan bir akıla göre, devrimin faili, aracın kendisi olur: Dolaysız olarak saptanan fail olarak insan «ben»dir ya da insanlar «biz»dir. «Biz»in bilmesi, arzulaması çıkarsanır; araçlıdır. «Ben» bildiğini, arzuladığını usa başvurmadan saptarken, bildiğini, arzuladığını dolaysız saptayacak bir «biz» bulunmaz. Devrimin failinin kendinde bilinç, arzu bulunmaz, ancak başkasına göre bilinci, arzusu vardır. Bu zorunlu başkasına görelilik, onu, her ne kadar imkansız da olsa, kendinelik olarak görene göre örgüttür.

Kendinelikli bulunmayan ve ancak başkasına göre olan, hakkında insanın «bana göre nasılsa öyledir,» diye düşünmesine yol açabilir; ancak zihnen varılan bu doğru sonuç fiilen hemen yanlışlanır. 20 kuruşla birine göre bir ekmek alınıyorsa, «bana göre para böyle, dolayısıyla ekmek 20 kuruştur,» diyen fırına gittiğinde, 35 kuruş vermeden ekmeği alamayacağını görecektir. Fiilen para, parayı düşünen birine göre bir başkasına göredir; ancak yalnızca bir başkasına göre değildir. İnsan fırına gidip, ekmek istediğinde 20 kuruştan

fazlası istenirse, «o kadar etmez,» deyip ekmeği almayabilir. Parayı düşünen birine göre para, bu birine göreliğiyle uyuşan başkasına göreliktir; başkasına göreliği bu birine göreliğiyle uyuşmuyorsa, paranın ne olduğu belirsizdir. Ekmeği 20 kuruşa almak için diretirken, bir sürü insan fırına gelip 35 kuruştan ekmek alıp gider. Parayı düşünen paranın ne olduğu kendisine göre belirsiz de olsa, başkalarına göre belirli bir parayı gözlemleyebilir. Kendilerine göre paranın belirli olduğu gözlenenler, kendine göre paranın ne olduğu belirsiz olan birine göre «onlar» oluverir; bu birine göre «onlar» olmakla kalmayıp, bu biri «onlar»dan olanların her birine göre «onlar»ın «biz» olduğunu da düşünür. 35 kuruşa razı olursa, ya da fiyat herkes için 20 kuruşa düşerse, «onlar» bu birine göre de «biz» olacaktır. Böylece «başkasına görelik» «bize görelik»le karşılanabilirmiş gibi olur. Halbuki «bize görelik» «bana görelik» ile aynı yetersizlikleri taşır ve bunun yanı sıra kendindeliği olan, dolaylı gözlemlenebilir «ben»in yalnızca başkasına göre olan «biz»le ikame edilmesi bu yetersizliklere ilaveler yapar.

Bana göre olan para da, bize göre olan para da, genelleme yapılamaz münferit anlık olaylar olacaktır. Para, hep, boyun eğilecek ve «onlar»a göre olandır. Bu boyun eğme zorunluluğu, hissedilince, ya usdışı bir isyanı ya da «onlar»ı aletleştirme eğilimini motive eder. «Onlar» «ben»in kullanabileceği bir aletse, «onlar» «onlar»a ilişkin kurallılıklara uymak koşuluyla yönlendirilebilir olur ki bu bağımlılık hissini kaldıran bir bağımlılaştırma hissini doğurur. Alet söz konusuysa, hedef aletin değil, aleti kullananın hedefidir. Üyesi («ben») örgütün bizzat kendinin aleti olan «onlar» olduğunu sanabilir. Örgüt, üyelerine göre, hatta özellikle üyelerine göre, hep, böyle bir «onlar» olan sözde bir «biz»dir.

Gerek para, gerekse örgüt söz konusu olduğunda beliren alet olan «onlar», herhangi bir an, her önüne gelenin aletiyse kimsenin aleti değildir. «Ben»ler «onlar»ı sırayla kullanabilirler; ancak bu durumda, herhangi bir an ancak bir kimse (ki o da geri kalan zamanlarda aletin parçası olacak) «ben» olacaktır ve onun «ben»liği ihmal edilebilir istisna, «o»luğu kural olacaktır. Ancak bir anı «tüm zaman», zamanın neredeyse tümünü hiçlik olarak gördürecek bir tarih anlayışla, zihin «ben»liğini «tüm zaman»a yayıp, zamanın neredeyse tümündeki esaretini («ben» olduğu o yegane ana geçmişinden ve geleceğinden bağliyerek) o anlık

«ben»liği olarak sanıp kendine meşrulaştırabilir. Bir başka olasılık da, aynı aleti birden çok kimsenin aynı anda kullanmaya kalkışmasıdır. Kalkışanların hedefleri uyumsuzsa, alet hiçbirine yaramaz, aletlikten çıkar. Son olarak, «Ya hedefler uyumluysa?» diye sorulabilir: İyi de, hedefler uyumluysa örgüte ne gerek var?

Belli bir anda hedefleri uyumlulaşanlar, hedefe giden süreçte belli anlarda hedeflerin uyumsuzlaşacağını düşünerek, kendilerini bu anlarda bağlamak için örgütlenebilirler. Uyumlu hedeflerin ortaya çıkması, örgütlülük ve hedefe ulaşma bir bütün olarak anlardan bir andır. Ne denli bunlar üst üste alt alta getirilip karmaşık zihni yapılar kurulsa da, bu tür örgütlenmeler de (bana ya da bize göre para nasıl münferit olaylarsa öyle) münferittir, bunlardan yapılacak genellemeler ancak istisnai anı tüm zaman kılan zihin türü bir zihinledir. Münferit de olsa örgütler ortaya çıkarken, uyumlu hedefler ile «biz» olma bilir. Ancak örgütler kalıcılık arz ediyorlarsa, somut hedeflerden sapılmamış olması mucize olur. Kalıcı örgütler de, örgütün «biz»liği göstermelidir; örgütün hedefini belirleyen «onlar»dır.

Paranın ne olduğu, münferit olaylar haricinde (ki ne denli yaygın olurlarsa olsunlar bunlar hala münferittir) paranın başkasına göreliğinde boyun eğmek suretiyle başkası olan «ben»in ve «biz»in dışında belirlenir. Benzer biçimde, örgütün neye yaradığı, münferit olaylar haricinde örgütü kuran ve üye olan «ben»in ve «biz»in dışında belirlenir. Para ve örgüt gibi yalnızca başkasına göre olanların, kendindelikleri varmışcasına fiilen farkedildiği her durumda, bütünleşmiş görünen insanlar, aletleşmiş «onlar»ı kullanabilen «ben»ler ve «biz»lerden oluşan ve aletin parçası olarak «o» olan «ben»ler ve «biz»lerden oluşan iki sınıfa ayrılarak çözümlenebilir. Duruma göre, birinci sınıf otoritelerin, yönetenlerin, istismar edenlerin sınıfı, ikinci sınıf teba, yönetilenler, istismar edilenler sınıfı olarak nitelenebilecek tarzda belirirler; kısaca üst sınıf ve alt sınıf olarak nitelenebilirler.

İnsanların sınıflı bütünleşmesi çelişkilidir. Bu çelişkileri görülmez kılan uslara haizlerse, insanlar arasında ussal çatışmalar, çıkar çatışmaları çıkmaz. Ancak çelişki kendini durmaksızın dışavurur ve usun usdışı temelleri ne olursa olsun, çelişkileri saklayamaz duruma gelir ve çıkar çatışması ortaya çıkar. Bu tür ussal çatışmalar gerek aynı sınıftan

olanlar arasında, gerekse bir sınıftan olanlarla diğer sınıftan olanlar arasında çıkabilir; yani, aynı aletler kullanılsa da, çatışmaların hepsi aynı nitelikte değildir. Sınıf çelişkisinin usdan saklanamaz olduğu durumlarda ortaya çıkan sınıf çatışması da, çıkar çatışmalarının hepsinden farklıdır: Sınıf çatışması alt sınıftan kaynaklanır. Üst sınıftakiler çıkar çatışmalarına kendiliklerinden girişeler de, idiosinkrasileri bir yana bırakırsak, sınıf çatışmalarını ortaya çıkarma eğilimleri yoktur; sınıflarına özgü eğilimleri sınıfsal çelişkileri sümen altı etmektir. Sınıf çatışması üç türlü sonlanır gibi olur. İlk olarak, bir sınıf çatışması, yeni ve çelişkiyi saklayabilecek zihinlerin yaygınlaşmasıyla, aynı alt ve üst sınıflarla çatışmanın küllenmesi tarzında sonlanır gibi olur; ancak bu durumda, aynı sınıf çatışmasının her an yeniden canlanabilir. İkinci olarak, bir alt-üst oluş yaşanır ve yeni bir üst sınıf alt sınıf ayrımına varabilir; ancak bu durumda alt-üst oluş sınıflılığı muhafaza eder ve sınıf çatışması yeni bir biçimde için için ya da aleni olarak sürer. Sınıf çatışmasının varabileceği üçüncü durum ise sınıfların ortadan kalkmasıdır; bu sınıf çatışmalarını fiilen sonlandırır. Arzu, arzulanmanın ortadan kalmasına yol açacak hâlin arayışıysa, sınıf çatışması alt sınıfın sınıfları ortadan kaldırma arzusu olarak görünür.

Bir düşün, çıkar olarak, sınıflılık koşullarında oluşur; hâlbuki alt sınıfın çıkarı olamaz. Sınıf çıkarı olarak görülecek sınıfın ortadan kalmasıdır ki, çıkar gerçekleştiğinde bundan istifade edecek bir sınıf artık söz konusu bile değildir. Bir şey ondan istifade edemeyecek birinin çıkarı olamaz. Alt sınıf muhafaza edilerek, tüm sınıfların kalktığı bir gelecek olamayacağına göre, sınıf çıkarı kendiyle çelişiktir. Sınıf çelişkisi çıkar çelişkisi değildir. Sınıf çatışması, çıkar çatışması olmadığı gibi çıkar çatışmalarıyla kavranamaz.

Sınıf çelişkisinde bir orta sınıf bulunmaz. Orta sınıftan olanlar, alt sınıftan olduğu halde alt sınıftanlığını farkedemeyenlerdir. Orta sınıflık hissi isteğin arzusuyla çelişmesi durumunda ortaya çıkar; orta sınıf olma hissinde olanları, duygulardan duygulara sürükleyen, «tatmine doğru ilerlendikçe azalacağına artan arzu»ya methiyeler çeşit çeşit ve bolcadır. Kendilerine çelişki şu ya da bu körleşmeyle tutarlı sandırarak «ben»liklerini kendi kendine birşeyler sandırmakla ussallaştırırlar. Örneğin, «ben», «biz», «o» ve «onlar»ın karmaşasında sürekli yeni yeni düzenler görüvermeyi dehaya yorarlar. Bunlar, güya kendi hedefleri

doğrultusunda, örgüt kurarlar. Fiilen kalıcı olan örgütler, kendilerine değil, üst sınıfa yarayan aletler olacaktır. Orta sınıfın (bir örgüt olarak kenti kendinin aleti sanan) bir türü saptanıp burjuva, yani kentli, olarak adlandırılmıştır. Alt sınıftakiler için yegane devrim, sınıfların ortadan kalkmasıdır; gerisi burjuva, ya da daha genel olarak orta sınıf devrimleridir. Alet olamayan örgüt, örgüt olarak kabul edilmez; örgütlü devrim ancak orta sınıf devrimidir.

Para kazanıp, para harcarım, örgütler kurarız, örgütler dağıtırız. Para da, örgüt de hedef değildir, kaçınılmaz değildir. Olacaksa kaçınılmaz olan benimdir, bizizdir. Evet, parayla saadet olmaz, ancak orta sınıf saadeti parasız düşünemez; ve örgütle devrim olmaz, ancak orta sınıf devrimi örgütsüz düşünemez. Gel gör ki, -onlar bana «manyak» derlermiş bana ne-boyun eğmem, mutluyum; -ele avuca gelmediğimizden onlar bize «güruh» derlermiş bize ne-aletleşip onlarlaşmayan bizler devrimi yapacağız. Güruhdaki her manyak devrimcidir.

Deniz'ler devrimciydi. Asıldılar, vuruldular. Örgütlenip, örgüt batağında, parça parça oldular, depresiyonla, ego çatışmalarıyla hem kafayı, hem de birbirlerini yediler. O güruhdan geriye kala kala neredeyse yalnızca burjuvalaşanlar kaldı. 6 Mayıs'ta meydanlara çıkıp, «gövde gösteren» örgütler, kendilerini kendilerine ne sandırırlarsa sandırınsınlar, ne derlerse desinler, üst sınıfa «kurulmuş aletiniziz; buyrun kullanın,» diye bağırlar. Yaşayan ölür. Deniz'ler öldü. Öldüler ölmesine ama hala bizdenler. Devrimin kuralı olsa, devrim olmazdı. Hele, biz, bir, zihinlerimizdeki burjuvalık toksidini atalım, para ya da örgüt tabu değildir; ne onlar kaçınılmazdır diye bir kuralı vardır devrimin, ne de onlardan kaçınılmalıdır diye.

Türkali Mah., Beşiktaş